

راهبردهای فراشناخت بر ترک مطلب دانش آموزان نارساخوان

نویسنده:

معصومه نوری

زمستان ۱۳۹۶

سرشناسه: نوروزی، معصومه

عنوان و نام پدیدآور: راهبردهای فراشناخت بر درک مطلب دانش آموزان نارساخوان /

نویسنده معصومه نوروزی

مشخصات نشر: آذرفر

مشخصات ظاهری: ۱۲۰ صفحه.

شابک: ۱-۰۱-۸۹۷۶-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: ک. کان خوانش پریش — ایران — نمونه پژوهی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ الف ن/۵/۱۰۵ LB

رده بندی دیوید: ۳۰۱/۱۱۴۴

شماره کتابشناسی: ۴۹۱۰۹۸

نام کتاب:

راهبردهای فراشناخت بر درک مطلب دانش آموزان نارساخوان

نام نویسنده:

معصومه نوروزی

ناشر: آذرفر

طراح و صفحه آرا: حسین افسر

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۶

قطع: وزیری

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۱-۰۱-۸۹۷۶-۶۰۰-۹۷۸

تمام حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ است.

مرکز پخش: شهرری، خیابان قم، پاساژ وکیل، طبقه اول، واحد ۷۵

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۹۳۲۰۰۹۹۲-۵۵۹۲۷۶۰۶

تلفن دفتر مرکزی: ۶۶۱۲۶۵۴۴

۷ مقدمه

۹ پیشگفتار

فصل اول: شناخت

۱۴ شناخت

۱۴ نظریه شناختی

۱۵ الگوی یادگیری پردازش اطلاعات

۲۰ راهبردهای شناختی

۲۱ الف تکرار یا مرور

۲۲ ب- راهبرد تکرار ویژه موضوعهای ساده و پایه (غیرمعنی دار)

۲۴ ج- راهبرد تکرار ویژه موضوعهای پیچیده، و معنی دار

۲۵ د- بسط یا گسترش معنایی

فصل دوم: فراشناخت

۳۶ فراشناخت

۳۸ راهبردهای فراشناختی

۴۱ الف- برنامه ریزی

۴۱ ب- کنترل و نظارت

۴۲ ج- نظم دهی

۴۳ ویژگی های یادگیرندگان راهبردی

فصل سوم: نارساخوانی

۴۸ تعریف نارساخوانی

۵۱ فراوانی نارساخوانی

۵۴ نشانه های بالینی

۶۰ ویژگی ها و ضوابط تشخیصی اختلال خواندن بر اساس DSM IV

عوامل توأم با نارساخوانی	۶۱
الف- اختلال های جانبی شدن	۶۲
ب- عدم تسلط مفاهیم راست و چپ	۶۴
ج- اختلال های سازمان یافتگی فضایی- زمانی	۶۴
د- نابهنجاری حرکات چشم ها	۶۵
ه- تأخیر بیان گفتاری	۶۷
و- اختلال های ادراکی	۶۸
ز- اختلال حافظه کوتاه مدت	۶۹

فصل چهارم: مسائل و روش ها، تشخیص

مسائل و روش های تشخیص	۷۲
الف- سن بروز و پیش بینی نارساخوانی	۷۲
ب- روش ها و فرآیند تشخیص	۷۶
تفسیر نتایج	۸۳
علت شناسی نارساخوانی	۸۶
عوامل آموزشی	۹۵
بازپروری نارساخوانی: روش ها، پیش فرض ها	۱۰۲
الف- روی آوردهای متمرکز بر نشانه مرضی و مفهوم آوایی- ترسیمی عمل خواندن	۱۰۲
ب- روی آوردهای متمرکز بر گفتار و بر مفهوم تصویری- ترسیمی آموزش خواندن	۱۰۴
ج- روی آوردهای روان درمانگری توأم با توجه به نشانه مرضی و زبان	۱۰۶
د- روی آوردهای روان درمانگری محض	۱۰۹

فصل پنجم: نتایج پژوهش های مطالعاتی

نتایج پژوهش های مطالعاتی مهارت های شناختی و فراشناختی در ارتباط با یادگیری	۱۱۲
منابع	۱۱۷

متداول ترین اختلالات یادگیری در بین کودکان سنین دبستان، اختلال در خواندن می باشد. فرایند خواندن، در آغاز مدرسه از اهمیت و حساسیت فوق العاده ای برخوردار است. مهارت کودکان در خواندن، تأثیر قابل توجهی در سازگاری فردی و اجتماعی و بهداشت روانی آنها دارد (افروز، ۱۳۸۶). نارساخوانی اصطلاحی کلی است که وجود مشکلاتی را در زمینه‌ی خواندن مشخص می کند. تعریف سنتی نارساخوانی تعریفی است که توسط فدراسیون جهانی عصب شناسی (۱۹۶۸) ارائه شده است. براساس این تعریف کودکانی را نارساخوان می نامند که به رغم برخورداری از آموزش متداول در دستیابی به مهارت های خواندن، نوشتن و هجی کردن در حد متناسب با توانایی های عصبی شان با شکست مواجه می شوند (اسمیت و همکاران، ۱۹۹۸ نقل از دادستان، ۱۳۸۷). نارساخوانی یک مشکل در خواندن است که عمدتاً بر مهارت هایی نظیر خواندن و هجی کردن صحیح روان کلمات تأثیر می گذارد. ویژگی های برجسته نارساخوانی عبارت است از مشکل در آگاهی واج شناسی، - افعال شفاهی - کلامی و سرعت پردازش شفاهی - کلامی لغات است (رز، ۲۰۰۹). نارساخوانی عمدتاً بر مهارت هایی نظیر روان خوانی کلمات و نحوه هجی کردن کلمات تأثیر می گذارد (سینگلتون، ۲۰۰۶). فراشناخت عبارت است از دانش روبه تحول فرد در باب فرایندهای شناختی خود (فلاول، ۱۹۷۶ نقل از دانلی، ۲۰۰۸). آموزش و پرورش، فراشناخت عبارت است از روشی است که یادگیرندگان را به درک و دریافت بهتر و مهارت یادگیری خود تشویق می کند. یکی از شیوه های که به دانش آموزان مبتلا به نارساخوانی در درک مطلب بهتر یاری می رساند استفاده از راهبردهای فراشناخت است (زیمرن، ۱۹۸۶ نقل از ترینین^۴ و سوانسن^۵، ۲۰۰۵). اصطلاح فراشناخت، « به دانش ما درباره فرایندهای

1. Rose, S

1. Singleton, C

1. Zimmerman

1. Trainin. G

1. Lee Swanson, H

شناختی خودمان و چگونگی استفاده بهینه از آنها برای رسیدن به هدف‌های یادگیری گفته می‌شود» (بایلر^۱ و اسنومن^۲، ۱۹۹۳ نقل از سیف، ۱۳۸۰). به سخن دیگر، فراشناخت دانش یا آگاهی فرد از نظام شناختی خود او یا دانستن درباره دانستن است. دانش فراشناختی ما را یاری می‌دهد تا به هنگام یادگیری و دانستن امور، پیشرفت خود را زیر نظر بگیریم. همچنین این دانش به ما کمک می‌کند تا نتایج تلاش‌هایمان را ارزیابی کنیم و میزان تسلط خود را بر مطالبی که خوانده‌ایم بسنجیم. (برک^۳، ۲۰۰۰) نقش فراشناخت را به گونه زیر توضیح داده است: «برای اینکه نظام خبری برای اثربخشی کامل عمل کند باید از خودش آگاه باشد دانش فراشناختی می‌گوید که راه‌های مختلف برای سازمان دادن مطالب به منظور سهولت بخشیدن به یادگیری و یادآوری آنها وجود دارند. می‌توان به ذهن‌ای دیگر به فراشناخت نگریست، بدین صورت که آن را شناخت شناخت دانست. از آنجا که شناخت ا به دانستن و یادگیری معنی کردیم، پس می‌توانیم فراشناخت را به دانستن درباره یادگیری و تفکر خود معنی کنیم. به همین سبب، یکی از تعابیر بسیار نزدیک به فراشناخت یادگرفتن یادگیری^۴ است (سیف، ۱۳۸۰).

-
1. Bieler, R.F
 2. Snowman, J
 3. Berk, L.E
 4. learning to learn

زبان دارای کنش دوگانه ای است و می توان آن را هم وسیله ی شناخت یعنی ابزار فکر و هم وسیله ی ارتباط یعنی ابزار زندگی اجتماعی دانست. وابستگی تنگاتنگ زبان با تحول کلی روان شناختی موجب می شود که اکتساب آن از تعامل فرد با جهان جسمانی و جهان اجتماعی جدایی ناپذیر باشد. تمامی نوزادان انسانی دارای مکانیزم هایی هستند که آنها را قادر می سازد تا اصوات و قواعد زبان خود را بیاموزند (پینکر^۱، ۱۹۹۱ نقل از دادستان، ۱۳۸۷). این مکانیزم ها که به انایی یا زبانشناسی زبان مادری را به وجود می آورند تقریباً از حدود شش ماهگی وارد عمل می شوند و آنهایی که دریافت قواعد زبان (شکل شناختی^۲، نحوی^۳، عملی^۴) را برای کودک ممکن می سازند، قبل از دو سالگی قابل مشاهده اند (بلوم^۵، ۱۹۹۱ نقل از دادستان، ۱۳۸۷). تولید و تحول زبان معادار گفتاری و نوشتاری نه تنها به درجه ی رشد یافتگی زیست شناختی و فیزیولوژیکی وابسته است بلکه با چهارچوب فرهنگی- اجتماعی کودک و همچنین نوع و فراوانی محرک های کلامی که وی در یک مجموعه ی مشخص روابط بین- فردی^۶ دریافت می کند نیز ارتباط دارد، محرک هایی که موجب می شوند تا کودک قواعد تلفظی، دستوری و چگونگی به کارگیری آنها را بیاموزد. کودکانی که دچار سعالریت نیستند معمولاً خیلی زود بر زبان شفاهی^۷ مسلط می شوند و توانایی شگفت انگیزی را در سنین سال زندگی نشان می دهند. از اینجاست که، زبان گفتاری^۸ نشانه ی اصلی کنش وری انسانی تلقی می شود و اگر به طور طبیعی به دست نیاید، تلاش های همه جانبه ای برای ایجاد یا تصحیح آن صورت می گیرند (دادستان، ۱۳۸۷). یادگیری خواندن در کودکان بهنجار همانند دیگر رفتارهای کودکان دارای

1. Pinkers, S
2. morphological
3. gramatical
4. prajmatical
5. Bloom, L
6. inter-individual
7. oral language
8. spoken language

مراحل و توالی مشخصی است. تحول مهارت های زبانی، گوش دادن، سخن گفتن، تحول حرکتی، تمیز شنیداری و دیداری، تحول مفهوم و تفکر شناختی، توانایی دقت و تمرکز حواس در انجام فعالیت ها تحت عنوان پیش نیازها، همخوانی بین صوت ها نمادهای بینایی حروف، شناخت کلمه، لذت بردن از خواندن کلمه ها و در نهایت فهم آنها، از جمله مهارت های اساسی در فرایند خواندن محسوب می شوند (گیلت^۱ و تمپل^۲، ۲۰۰۰). نارساخوانی^۳ مشکل خاص یادگیری در سبب یا چند زمینه زبان نوشتاری مانند خواندن، نوشتن و هجی کردن است. این اختلال که «ارای مبتدیان»^۴ رشتی است، می تواند با مشکلاتی در قلمرو حساب کردن نیز همراه باشد. نارساخوانی که در صورت درجه تسلط فرد بر زبان نوشتاری (حروف، اعداد و نت های موسیقی) را نشان می دهد، در بیشتر مواقع بر زبان گفتاری نیز تا حدی مؤثر است (انجمن نارساخوانی انگلستان^۵، نقل از مایکل، ۱۹۱۶، نقل از دادستان، ۱۳۸۷). با توجه به اینکه ما شناخت^۶ را کسب آگاهی یا یادگیری امور مختلف تعریف کردیم، هر تدبیری که یادگیرنده برای این منظور به کار می گیرد راهبرد یا استراتژی شناخت^۷ نام دارد. بنا به تعریف، «راهبرد شناختی به هر گونه رفتار، اندیشه، یا عمل گفته می شود^۸، یادگیرنده در ضمن یادگیری مورد استفاده قرار می دهد و هدف آن کمک به فراگیری، سازمان دهی، ذخیره سازی دانش ها و مهارت ها و نیز سهولت بهره برداری از آنها در آینده است» (واینستاین^۹ و ریوم^{۱۰}، ۱۹۹۸، نقل از سیف، ۱۳۸۰). راهبرد (استراتژی) به یک نقشه کلی یا مجموعه ای عملیات که برای رسیدن

1. Gillt, J. W
2. Temple, C
3. dyslexia
4. British Ddyslexia Association
5. Doyle, J.
6. cognition
7. cognitive strategy
8. Weinstein, C.E
9. Hume, L.M

به هدف معینی طرح‌ریزی شده گفته می‌شود (فلاول^۱، ۱۹۷۹) نیز راهبردهای شناختی و فراشناختی را با هم مقایسه کرده و در این باره گفته است که یادگیرندگان ماهر راهبردهای شناختی را به خدمت می‌گیرند تا به پیشرفت شناختی دست یابند و از راهبردهای فراشناختی استفاده می‌کنند تا بر آن پیشرفت نظارت و کنترل داشته باشند. (گود^۲ و برافی^۳، ۱۹۹۵ نقل از سیف، ۱۳۸۰) در توضیح آگاهی فراشناختی آن را «انتخاب هشیارانه راهبردهای مناسب، نظارت بر اثربشی آنها، اصلاح غلطها، در صورت لزوم تغییر راهبردها، و جانشین ساختن آنها با راهبردهای جدید دانسته‌اند».

راهبردهای شناختی را می‌توان در سه دسته قرار داد:

۱- تکرار یا مرور

الف: راهبرد تکرار ویژه موضوع‌های ساده و آیه (بی معنا)

ب: راهبرد تکرار ویژه موضوع‌های پیچیده و معادله

۲- راهبردهای بسط یا گسترش معنایی

الف: راهبردهای گسترش ویژه مطالب ساده و پایه. که شامل استفاده از واسطه‌ها، تصویر سازی ذهنی، روش مکان‌ها، کلمه کلید، سرواژه) می‌باشد.

ب: راهبردهای گسترش ویژه مطالب پیچیده، که شامل (یادداشت برداری، فلش، گری) می‌باشد.

۳- سازمان دهی (سیف، ۱۳۸۰).

براون^۴ (۱۹۷۸، نقل از سیف، ۱۳۸۰) فراشناخت^۵ را به دو صورت زیر معرفی کرده است: ۱-

آگاهی فرد از فعالیت‌ها و فرایندهای شناختی خود او ۲- روش‌های مورد استفاده فرد برای

1. Flavell, J.H

2. Good, T.L

3. Brophy, J

4. Brown, G

5. metacognition

تنظیم فرایندهای شناختی خودش به سخن دیگر، فراشناخت از یک سوشامل دانش روش ها و فرایندهای شناختی یادگیری و از سوی دیگر شامل روش های کنترل و نظارت بر یادگیری است.

راهبردهای فراشناختی را می توان در سه دسته قرار داد:

- راهبردهای برنامه ریزی

- راهبردهای کنترل و نظارت

- راهبردهای نظم دهی (سیف، ۱۳۸۰).

- برنامه ریزی

راهبردهای برنامه ریزی شامل تعیین هدف برای یادگیری و مطالعه، پیش بینی زمان لازم برای مطالعه، تعیین سرعت مناسب مطالعه، تحلیل چگونگی برخورد با موضوع یادگیری، و انتخاب راهبردهای یادگیری مفید است.

- کنترل و نظارت

منظور از کنترل و نظارت، ارزشیابی یادگیرنده از کار خود برای آگاهی یافتن از چگونگی پیشرفت خود و زیر نظر گرفتن و هدایت آن است. از جمله وظایف نظارت بر توجه در هنگام خواندن یک متن، از خود سوال پرسیدن به هنگام مطالعه، و کنترل زمان و سرعت مطالعه را نام برد. این راهبردها به یادگیرنده کمک می کنند تا هر وقت به مشکلی برمی خورد به سرعت آن را تشخیص داده، در رفع آن بکوشد.

- نظم دهی

راهبردهای نظم دهی انعطاف پذیری در رفتار یادگیرنده را موجب می شوند و به او کمک می کنند تا هر زمان که برایش ضرورت داشته باشد روش و سبک یادگیری خود را تغییر دهد (دمبو، ۱۹۹۴ نقل از سیف، ۱۳۸۰).